
Н.В. Коваль

Сектор суспільних наук Науково-організаційного відділу
Президії НАН України

ПЕРІОДИКА У ГАЛУЗІ СУСПІЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК: ІНТЕГРАЦІЯ ДО НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗ ДАНИХ НА ПРИКЛАДІ *WEB OF SCIENCE*

doi: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.321.107>

Викладено основні вимоги до періодичних видань під час відбору до наукометричної бази даних *Web of Science*, виокремлено пріоритети відбору до баз даних *Social Sciences Citation Index* та *Art & Humanities Citation Index*. Проведено аналіз щодо відповідності цим вимогам періодичних видань у галузі суспільних і гуманітарних наук, засновником яких є Національна академія наук України або її установи.

Ключові слова: наукова періодика, *Web of Science*, міжнародні видавничі стандарти, *references*, пристатейні списки літератури.

Останнім часом у системі наукової комунікації все більше уваги приділяється наукометричним дослідженням і показникам, що передбачає широкий доступ фахівців до наукової інформації. Збільшення кількості джерел інформації призводить до загострення таких проблем, як пошук релевантної достовірної інформації та проблеми вибору видання для публікації отриманих результатів. І саме використання наукометричних показників значно це полегшує.

У сучасних умовах індекси цитування використовують як інструмент для проведення різних наукометричних та бібліометричних досліджень, оцінки результатів діяльності наукових установ чи окремих учених, для оцінки інвестицій у наукові дослідження адміністраторами науки та організаціями, які фінансують наукові дослідження.

Загальноновизнаною найавторитетнішою наукометричною базою даних є *Web of Science*, створена компанією *Thomson Reuters* (США), яка за тематичним наповненням належить до категорії мультидисциплінарних і охоплює майже всі галузі знань. Факт входження видання до цієї бази даних сам по собі свідчить про певний рівень видання. Крім того, використовуючи бібліометричну статистику цієї бази даних, можна відслідковувати зміни в науковому світі і дати оцінку місцю національних наукових досліджень на карті світової науки.

На сьогодні існує велика кількість періодичної літератури, що видається науковими установами Національної академії наук України, але, на жаль, досить незначна її частина відома та визнана за кордоном. І якщо деякі вітчизняні журнали фізико-технічних і природничих наук представлені у світових наукометричних базах даних, то наукові видання суспільно-гуманітарного напрямку представлені значно гірше. Зокрема, зареєстровані у міжнародних базах даних *Ulrich's Periodicals Directory* такі з журналів — "Бізнес Інформ", "Демографія та соціальна економіка", "Економіка промисловості", "Проблеми економіки"; в *Index Copernicus International* — "Бізнес Інформ", "Демографія та соціальна економіка", "Проблеми економіки", "Регіональна економіка", "Український соціум".

Розглянемо основні бази даних, що входять до *Web of Sciences: Science Citation Index Expanded (SCIE* — природничі, технічні, інженерні, біологічні та медичні, сільськогосподарські науки, глибина архіву 1898 р.), *Social Sciences Citation Index (SSCI* — суспільні науки, глибина архіву 1898 р.), *Art & Humanities Citation Index (AHCI* — гуманітарні науки, глибина архіву 1975 р.). Можна сказати, що це «ядро» цієї бази даних.

Для включення до однієї з баз даних *Web of Sciences* видання повинно пройти експертну оцінку. Перелік критеріїв оцінки для відбору журналів можна розбити на чотири блоки:

1. Дотримання міжнародних стандартів публікацій у часописах (обов'язковість дотримання задекларованого графіка виходу видання, відповідність міжнародній видавничій конвенції, бажана мова публікацій — англійська. Але з неангломовними виданнями *Thomson Reuters* теж працює, потрібно надавати англійською бібліографічні дані та транслітерований список використаної літератури відповідно до одного з міжнародних бібліотечних стандартів. У відомостях про автора потрібно надавати адресні дані, тобто повну назву організації, в якій працює автор, її поштову адресу, e-mail автора).

2. Проведення незалежного рецензування публікацій.

3. Міжнародний фокус: автори, редакційні колеги (географічна неоднорідність авторів і членів редакційної колеги).

4. Аналіз цитувань (членів редколегії й авторів видання; окремо аналізується рівень самоцитування).

Відбір періодичних видань у галузі суспільних наук відбувається за такими ж критеріями, як і для природничих. Але під час аналізу цитувань як на рівні журналу, так і на рівні авторів враховується, що загальний рівень цитування у галузі суспільних наук нижче, ніж у галузі природничих наук. Також зважаючи на те, що предмет наукового дослідження у даній галузі має, як правило, локальне, а не глобальне значення — важливими є регіональні дослідження.

Щодо пріоритетів під час відбору журналів у галузі гуманітарних наук головними є видавничі стандарти публікацій, зокрема своєчасність виходу випуску часопису.

Незважаючи на невеликі відмінності у процесі відбору, важливими умовами для всіх наук є надання повних бібліографічних даних (назва публікації, анотація, ключові слова) англійською й оформлення пристатейних списків у романському стилі.

У наші дні, як і 100 років тому, стаття зазвичай має (містить) посилання на праці попередніх дослідників [1]. Кожна аналітична система, що містить дані про цитування, будується на збиранні та обробці інформації, яку отримує тільки з тих джерел, що входять до конкретної системи. Початковою одиницею вимірювання є кожна стаття, для якої можна розрахувати кількість посилань у наведеному списку використаної літератури, і, в подальшому, кількість цитувань на саму публікацію [2].

Проведено аналіз відповідності першого блоку вимог для входження до *Web of Sciences* періодичних видань суспільних і гуманітарних наук, засновником яких є Національна академія наук або її установи.

Серед проаналізованих видань адресні дані авторів (повна назва та поштова адреса установи, в якій працює автор, електронна адреса автора) надають тільки у 13 %. Більшість вказує тільки повну назву установи та її місцезнаходження.

До базових вимог належать: наявність у видання власного веб-сайта, який повинен повністю розкривати його зміст хоча б на рівні рефератів публікацій; наявність англійської версії сторінок, які необхідні науковцям для отримання загального уявлення про видання; надання доступу до архіву видання, не обов'язково повнотекстового, але із зазначенням анотації та всіх необхідних даних для публікації.

Головна сторінка веб-ресурсу наукового періодичного видання повинна містити як повну назву видання, так і правильну скорочену назву видання, рекомендовану для оформлення посилань відповідно до *ISSN*. Ці дані вказуються в офіційному листі від Міжнародного бюро *ISSN* про присвоєння *ISSN* періодичному виданню. Наявність цих даних дозволить авторам правильно вказувати дані при оформленні посилання на публікацію.

Власний окремий сайт мають 60 % журналів. У решти це сторінка — на сайті установи, яка є засновником журналу, або на сайті тематичної бази даних. Вони надають інформацію щодо тематики публікацій журналу і доступ до архіву. Проте не мають інформації щодо складу редакційної колегії, а також повноцінної англійської версії.

Необхідна умова індексування наукометричними базами даних — наведення пристатейних списків літератури в романському алфавіті за міжнародними бібліографічними стандартами.

Оформлення пристатейного списку літератури відповідно до одного з найбільш уживаних у світі бібліографічних стандартів буде коректно опрацьовано пошуковими системами та проіндексовано наукометричними базами даних. Незалежно від того, який із цих стандартів використовує журнал, потрібно, щоб усі основні елементи бібліографічного опису джерел у списках літератури були зрозумілі операторам баз даних. Зокрема,

найбільш вагомими складовими у бібліографічних посиланнях на публікації є прізвища авторів та назви журналів. Назви публікацій дають скоріше додаткову інформацію про їхній зміст. Тому дуже важливо, щоб прізвища авторів і назви журналів були надані вірно.

Проведений аналіз вказує на те, що у 63 % видань суспільно-гуманітарного профілю списки літератури оформленні тільки відповідно до чинного ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». З них у 13 % журналів наведені у правилах оформлення публікацій вимоги щодо оформлення списків літератури двома блоками: відповідно до вітчизняних та міжнародних стандартів. У 3 % *Referens* оформлені не коректно, тобто транслітеровані, але оформлені відповідно до українського стандарту (з вживанням знаків «/, // », які система не сприймає). Такі списки літератури не інформативні, тому що не можуть бути коректно опрацьовані аналітичною системою наукометричних баз даних. Адже збір і аналіз списків до наукометричних баз даних здійснюється автоматично програмними засобами, що розпізнають більшість форматів оформлення, але є певні обмеження [3].

У періодичних виданнях із суспільно-гуманітарних наук також не рідко трапляється варіант оформлення списку джерел у форматі примітки. Номер примітки надають у верхньому індексі, а самі посилання наводять внизу відповідної сторінки. У такому разі потрібно було б додатково надавати укладений список усіх використаних джерел наприкінці статті або розділу.

Результати проведеного аналізу показують позитивну динаміку порівняно з попередніми роками. На превеликий жаль, автори і редколегії наукових періодичних видань не розуміють важливість надання списків літератури у романському алфавіті. Редакції мають дбати про перевірку списків літератури, адже вони є важливим чинником у підрахунку наукометричних показників. Відсутність правильно оформлених пристатейних списків літератури латиницею спотворює статистику цитувань вітчизняних публікацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Price D.J. de S. Little Science, Big Science // New York, Columbia U. P. 1963. Див. переклад рос.: Прайс Д. де Солаю Малая наука, большая наука // Наука о науке. — М.: Прогресс, 1966. — С. 281–384.
2. Москалева О.В. Научные публикации как средство коммуникации, анализа и оценки научной деятельности // Руководство по наукометрии: индикаторы развития науки и технологии : М.А. Акоев, В.А. Маркусова, О.В. Москалева, В.В. Писляков; [под ред. М.А. Акоева]. — Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2014. — 250 с.
3. Тихонкова І.О. Список літератури наукової статті — важливий індикатор якості статті (як немати зайвого клопоту з його оформленням) // Наука України у світовому інформаційному просторі / НАН України. — Вип. 11. — К. : Академперіодика, 2015. — С. 100–107.

Koval N.V.

PERIODICALS IN THE SPHERE OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES: INTEGRATION TO SCIENTOMETRIC DATABASES
ON THE EXAMPLE OF WEB OF SCIENCES

The basic requirements for periodicals during selection to the scientometric database Web of Science are given, priorities of selection to the databases Social Sciences Citation Index and Art & Humanities Citation Index are highlighted. An analysis of compliance with these requirements of periodicals in the spheres of social sciences and humanities, founded by the National Academy of Sciences of Ukraine or its institutions, is made.

Key words: scientific periodicals, Web of Science, international publishing standards, article reference lists.